

wystawa stała  
europejskiego  
centrum  
solidarności

katalog



pod redakcją

Basila Kerskiego i Konrada Knocha

**wystawa stała  
europejskiego  
centrum  
solidarności**

---

katalog

Gdańsk 2019

## SPIS TREŚCI

4	<b>WSTĘP</b>
6	<b>NARODZINY SOLIDARNOŚCI</b>
54	<b>SIŁA BEZSILNYCH</b>
84	<b>SOLIDARNOŚĆ I NADZIEJA</b>
122	<b>WOJNA ZE SPOŁECZEŃSTWEM</b>
150	<b>DROGA DO DEMOKRACJI</b>
182	<b>TRIUMF WOLNOŚCI</b>
244	<b>KULTURA POKOJOWYCH PRZEMIAN</b>
250	<b>EUROPEJSKIE CENTRUM SOLIDARNOŚCI</b>
268	<b>KALENDARIUM WYDARZEŃ W EUROPIE ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ</b>
280	<b>ZESPÓŁ PRZYGOTOWUJĄCY WYSTAWĘ STAŁĄ</b>

## Wstęp

Basil Kerski, Konrad Knoch

Szanowni Państwo,

Przygotowanie tej ekspozycji trwało niemal sześć lat. Tym samym wypełniliśmy zapis z naszego statutu – spisane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Prezydenta Miasta Gdańska, Marszałka Województwa Pomorskiego, Fundację Centrum Solidarności i NSZZ „Solidarność”, którzy utworzyli ECS jako instytucję kultury. Statut głosi, że do celów Europejskiego Centrum Solidarności należy: „upamiętnianie, zachowywanie i upowszechnianie dziedzictwa i przesłania idei Solidarności oraz antykomunistycznej opozycji demokratycznej w Polsce i w innych krajach”. Głównym zadaniem ECS miało być zaś „prowadzenie stałej ekspozycji poświęconej Solidarności”.

Znajdująca się w ECS nowoczesna, multimedialna ekspozycja na temat rewolucji Solidarności i upadku bloku sowieckiego – to jedna z największych w Polsce wystaw narracyjnych o najnowszej historii Polski i Europy. Wyjaśnia fenomen i oryginalność ruchu Solidarność w sposób interesujący i zrozumiały dla różnych widzów: świadków i uczestników wydarzeń, gości z zagranicy, przedstawiciele młodego pokolenia, a nawet dzieci. Narrację podstawową tworzy opowieść historyczna, rekonstruująca dynamikę procesu w wielu wymiarach: politycznym, społecznym, kulturalnym. Ta historyczna podstawa stanowi podłoże opowieści o dziejach uniwersalnej idei, która w Solidarności przybrała nowy historyczny wyraz. Zwiedzający dowie się, jak w Polsce dokonała się rewolucja, która ze społeczeństwa zepchniętego na margines za sprawą porozumień jałtańskich na powrót uczyniła aktora historii powszechnej.

Przyglądamy się również Solidarności jako mitowi. Chcemy zachować w pamięci Polaków i Europejczyków doświadczenie Solidarności, tak aby we wspólnocie europejskich demokracji Solidarność była ważną częścią mitu założycielskiego Europy. Chcemy przyczynić się do tego, by ideały ruchu Solidarność – demokracja, społeczeństwo otwarte i solidarne, kultura dialogu – wciąż były aktualne i atrakcyjne. Chcemy, by Solidarność była źródłem inspiracji i nadziei dla tych, którym niedane jest żyć w społeczeństwach otwartych i demokratycznych. Z europejskiej perspektywy ECS jest jednym z najważniejszych projektów wpisujących los Polaków w budowanie wspólnego europejskiego doświadczenia historycznego. Oczywiście stworzenie jednej wspólnej dla wszystkich narracji nie jest możliwe. Nie chcemy zamykać historii w bezkrytycznej interpretacji. Dajemy widzowi możliwość konstruowania własnych opowieści, staramy się jednak unikać relatywizmu, który dopuszczałby dowolność interpretacji w odniesieniu do kluczowych pojęć i wydarzeń. Troska ta nie oznacza dydaktyzmu związanego z ferowaniem wyroków, wręcz przeciwnie – zależy nam na podawaniu informacji w sposób nie tylko zrozumiały i atrakcyjny dla współczesnej wrażliwości, lecz także w szerokim kontekście. Nie zamierzamy jedynie mówić, że totalitarny komunizm był zły – widz będzie mógł się o tym przekonać, niemal namacalnie dotykając tego zła. Wystawa skłania też do stawiania pytań, które wciąż należy powtarzać: o miejsce solidarności we współczesnym świecie, o sferę publiczną, o filozofię

polityczną, o wspólnotę i społeczeństwo obywatelskie, wreszcie – o wolność. Prezentując Państwu naszą wystawę, jesteśmy dumni z tego, że dzisiejsza polska demokracja jest wynikiem bezkrwawej, pokojowej rewolucji Solidarności, a Okrągły Stół na świecie postrzegany jest jako patent Polaków na rozwiązywanie konfliktów. Solidarność, skupiona na tym, co ludzi łączy, a nie na tym, co ich dzieli, była inspiracją dla Europejczyków, którzy marzyli o wolności. Odczuwamy wielką radość, spotykając dziś ludzi z całego świata – z Ukrainy, Rosji, Białorusi, Egiptu czy Tunezji – którzy znają naszą najnowszą historię i podkreślają uniwersalność języka Solidarności. Jesteśmy dumni z tego, że porozumienie Polaków z sąsiadami – ze szczególnym uwzględnieniem pojednania polsko-niemieckiego, polsko-litewskiego i polsko-ukraińskiego – jest uznawane na świecie za modelowe w przewyciężaniu trudnych relacji między narodami. To dziedzictwo polskiej kultury dialogu, prezentowane na wystawie stałej ECS, daje nadzieję, że nienawiść można pokonać i znaleźć w sobie szacunek i empatię dla obcego.

A

**NARODZINY  
SOLIDARNOŚCI**



## Plan stoczni

- Plan Stoczni Gdańskiej im. Lenina, lata 80.  
fot. Renata Dąbrowska | Europejskie Centrum Solidarności

Prezentowany na wystawie plan Stoczni Gdańskiej znajdował się nieopodal historycznej Bramy nr 2. Dzięki niej nowi pracownicy zakładu z łatwością mogli się zorientować w topografii terenu stoczniowego, obejmującego kilkadziesiąt hektarów, i trafić do wydziału, na którym mieli podjąć pracę. Obiekt został zabezpieczony przed zniszczeniem przez Europejskie Centrum Solidarności. Na wystawie plan ukazuje przebieg wypadków pierwszego dnia strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina.

## Narzędzia stoczniowe

Stocznie były miejscem, w którym, jak mówią sami stoczniowcy, można było zrobić wszystko, „od gwoźdźcia po statek”. Zachowane narzędzia stoczniowe mówią wiele o skali i różnorodności produkcji w zakładach w latach 70. i 80. XX wieku. Stocznie, podobnie jak kopalnie, stanowiły strategiczną część przemysłu komunistycznej Polski. Ich wyniki produkcyjne pozostawały w sferze zainteresowania rządu. W latach 70. stocznie modernizowano i unowocześniano, ale z drugiej strony ich pracownicy borykali się na co dzień z wieloma niedoborami. Aby je zaspokoić, stoczniowcy sami usprawniali proces produkcji, na przykład własnoręcznie wytwarzając narzędzia czy urządzenia.

• fot. Renata Dąbrowska | Europejskie Centrum Solidarności



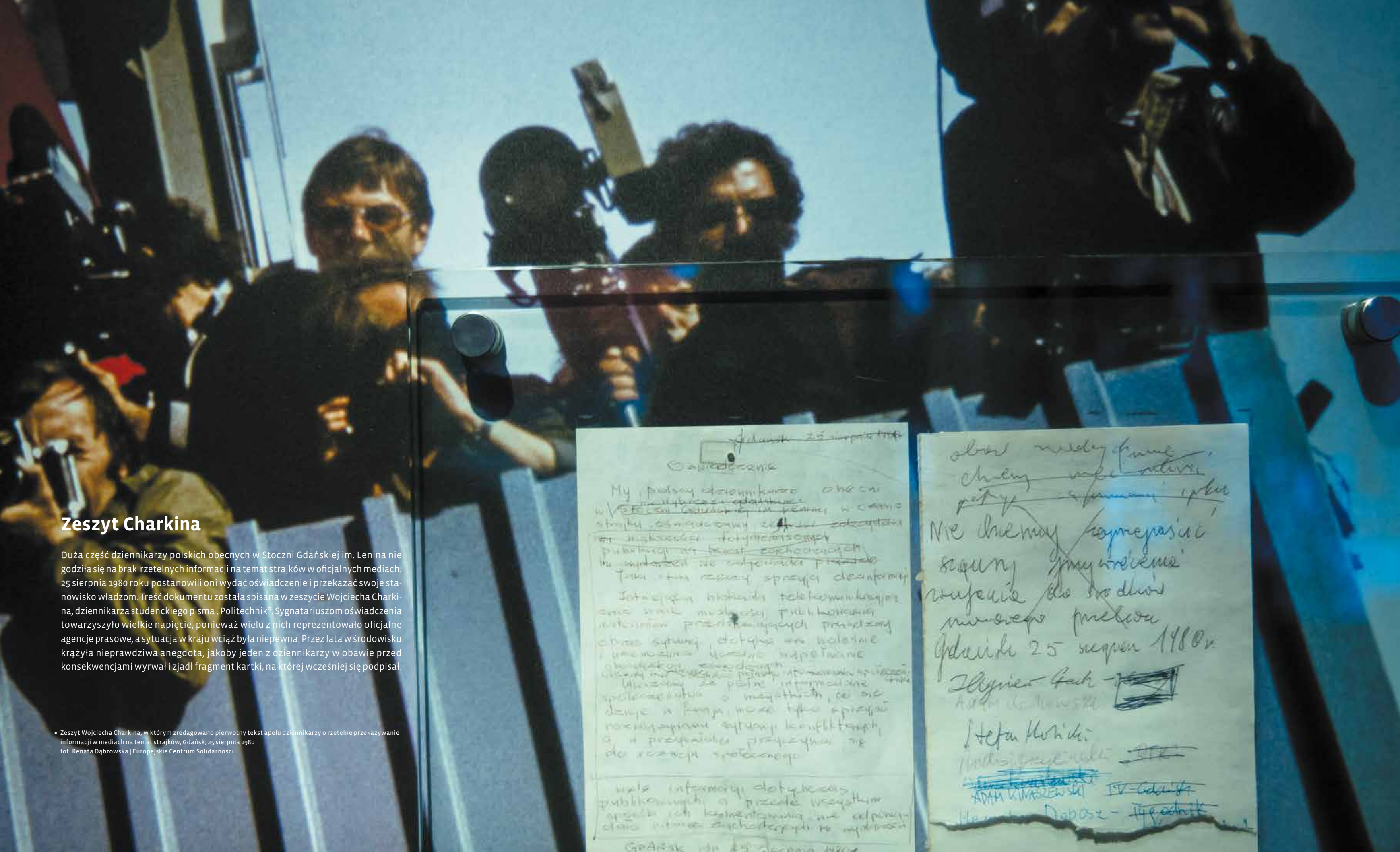


## Wsparcie dla strajkujących

Jednym z istotnych elementów organizacji protestów było zapewnienie żywności dla tysięcy strajkujących. Dzięki niezwykle ofiarności ludzi przybywających pod bramy stoczni jedzenia nie brakowało. Dostarczali je zarówno mieszkańcy Trójmiasta, okoliczni rolnicy, jak i goście z głębi kraju. Przynoszono także inne niezbędne rzeczy – lekarstwa, ciepłą odzież, środki higieny, pieniądze. Wyrazem solidarności były również kwiaty, którymi ozdabiano stoczniowe bramy.

• Działacze Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża z żywnością dla strajkujących, od lewej: Lech Zborowski, nieznaną, Bogdan Borusewicz, Marek Sadowski, Jan Karandziej, sierpień 1980  
fot. Bogusław Nieznański | Europejskie Centrum Solidarności





## Zeszyt Charkina

Duża część dziennikarzy polskich obecnych w Stoczni Gdańskiej im. Lenina nie godziła się na brak rzetelnych informacji na temat strajków w oficjalnych mediach. 25 sierpnia 1980 roku postanowili oni wydać oświadczenie i przekazać swoje stanowisko władzom. Treść dokumentu została spisana w zeszycie Wojciecha Charkina, dziennikarza studenckiego pisma „Politechnik”. Sygnatariuszom oświadczenia towarzyszyło wielkie napięcie, ponieważ wielu z nich reprezentowało oficjalne agencje prasowe, a sytuacja w kraju wciąż była niepewna. Przez lata w środowisku krążyła nieprawdziwa anegdota, jakoby jeden z dziennikarzy w obawie przed konsekwencjami wyrwał i zjadł fragment kartki, na której wcześniej się podpisał.

• Zeszyt Wojciecha Charkina, w którym zredagowano pierwotny tekst apelu dziennikarzy o rzetelne przekazywanie informacji w mediach na temat strajków, Gdańsk, 25 sierpnia 1980  
fot. Renata Dąbrowska | Europejskie Centrum Solidarności

Gdańsk 25 sierpnia 1980  
Oświadczenie  
My, polscy dziennikarze obecni w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, w czasie strajku, zdecydowaliśmy się na oświadczenie i publikację w prasie, w celu wyrażenia naszego stanowiska i wyrażenia nieufności wobec władz. Takim samym sposobem sprzeciwiliśmy się dotychczasowej polityce władz, która nie zapewniała nam dostępu do informacji. Istotnym brakiem telekomunikacji, oraz braku możliwości publikowania i drukowania przez nas, przyczyniła się do powstania tej sytuacji. Dotyczy to zwłaszcza i pracowników Urzędu Własności Gospodarczej. Wskazujemy na pełne informacje społeczeństwa o sytuacji, co nie daje nam prawa, które typowe sprzeciwowi. Wobec sytuacji, komplikacji, a w przyszłości przyczyniła się do rozwoju społecznego.  
Wpis informacji dotyczących publikacji, a przede wszystkim sprzeciwu, jest komentowaniem, nie odpowiednim. Wskazujemy na wyrażenie nieufności wobec władz.  
Gdańsk dnia 25 sierpnia 1980

obaw medley frame  
chudy wbel interu  
patry ~~z pamiątki~~ i pbr  
Nie możemy wyrażać  
sącej tymi wyrażeniami  
wyrażenie do braku  
mimo to przed  
Gdańsk 25 sierpnia 1980r.  
Zygmunt Gali ~~\_\_\_\_\_~~  
Adam Kwaszowski ~~\_\_\_\_\_~~  
Stefan Kubiśki ~~\_\_\_\_\_~~  
Włodzisław ~~\_\_\_\_\_~~  
ADAM KWASZEWSKI IV-Gdańsk  
Włodzisław Dobosz - IV-Gdańsk

## REAKCJA ŚWIATA WORLD'S REACTION



### Świat wobec strajków

Dzięki obecności na strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina dziennikarzy z Europy Zachodniej o sytuacji w Polsce dowiedział się świat. Okładki najważniejszych magazynów w Niemczech, Francji i Wielkiej Brytanii na wiele tygodni zdominowała tematyka sierpniowych protestów. Największym echem w prasie odbiło się podpisanie porozumień między komisją rządową a Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym. Fakt ten został odnotowany jako wielki krok w kierunku przemian politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej. Ikoną protestu stał się Lech Wałęsa.

• fot. Renata Dąbrowska | Europejskie Centrum Solidarności

Założyciele Europejskiego Centrum Solidarności:

Ministerstwo  
**Kultury**  
i Dziedzictwa  
Narodowego.



NSZZ  
**Solidarność**

FUNDACJA CENTRUM  
**Solidarność**

Projekt graficzny i typograficzny: Filip Piasecki / tatastudio

Projekt okładki: Filip Piasecki / tatastudio

Zdjęcie na okładce: Renata Dąbrowska

Redakcja merytoryczna: Konrad Knoch, Ewa Konarowska

Współpraca redakcyjna: Arkadiusz Bilecki, Jacek Kołtan, Agnieszka Szuta, Piotr Szwocha

Autorzy not katalogowych: Piotr Abryszeński, Adam Cherek, Damian Chrul, Basil Kerski,

Konrad Knoch, Krzysztof Korda, Karolina Lejczak, Michał Lewandowski, Marta Netza, Michał Przeperski,

Przemysław Ruchlewski, Magdalena Staręga, Andrzej Trzeciak, Katarzyna Żelazek

Redakcja językowa i korekta: Małgorzata Jaworska, Piotr Sitkiewicz

Koordinacja wydania: Artur Rogoś

Skład i łamanie: Filip Piasecki / tatastudio

Druk i oprawa: Grafex Centrum Poligrafii

Wydawca dołożył wszelkich starań w celu ustalenia autorstwa i stanu prawnego materiałów zamieszczonych w tej książce. Ewentualni właściciele praw autorskich, do których mimo wysiłków nie udało się dotrzeć, proszeni są o kontakt.

Copyright © 2019 by Europejskie Centrum Solidarności

Wydanie drugie zmienione i poprawione

Wydawca


Europejskie Centrum Solidarności

pl. Solidarności 1, 80-863 Gdańsk

tel.: 58 772 40 00, fax: 58 772 42 92

e-mail: [ecs@ecs.gda.pl](mailto:ecs@ecs.gda.pl)

[ecs.gda.pl](http://ecs.gda.pl)

 / [ecsgdansk](https://www.facebook.com/ecsgdansk)    / [ecsgdansk](https://www.instagram.com/ecsgdansk)    / [ecsgdapl](https://www.youtube.com/ecsgdapl)

ISBN 978-83-62853-96-0



2016 NAGRODA  
MUZEALNA  
MUSEUM PRIZE



**ECS** europejskie  
centrum  
solidarności

ISBN 978-83-62853-96-0

